

Prawa osób, których dane dotyczą, w świetle dyrektywy 2016/680¹

Damian Klimas²

Celem niniejszego opracowania jest przeanalizowanie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/680 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez właściwe organy do celów zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar, w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchyłająca Decyzję Ramową Rady 2008/977/WSiSW³, a także rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)⁴ w celu określenia praw osób, których dane dotyczą.

Uwagi wstępne

Dyrektywa 2016/680 jest najnowszym aktem prawnym UE w dziedzinie szczególnej ochrony danych osobowych, tj. w zakresie zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych oraz wykonywania kar. Ten akt prawny, który wszedł w życie 5.5.2016 r., uchylił Decyzję Ramową 2008/977/WSiSW z 27.11.2008 r. w sprawie ochrony danych osobowych przetwarzanych w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych⁵. Dyrektywa traktowana jest jako *lex specialis* w zakresie ochrony danych osobowych w prawie karnym, podczas gdy RODO jest *lex generalis* dla ochrony danych osobowych. Dyrektywa 2016/680 jest postrzegana jako szerszy akt prawny niż uchylona Decyzja Ramowa 2008/977/WSiSW. Część praw wynikających z RODO pokrywa się z prawami podmiotów danych wynikających z dyrektywy (UE) 2016/680.

Osoba, której dane dotyczą, i jej prawa

1. Ograniczenia i wykonywanie praw osób, których dane dotyczą

W dyrektywie 2016/680 poświęcono jeden rozdział prawom osób, których dane dotyczą. Przede wszystkim należy wyjaśnić, jakie informacje należy udostępnić osobie, której dane dotyczą, zgodnie z prawem osoby, której dane dotyczą, czyli:

- dostępu do danych osobowych,
- ich sprostowania,
- usunięcia danych,
- ograniczenia przetwarzania danych oraz
- prawami w postępowaniu karnym.

Osoby, których dane dotyczą, powinny być również informowane, gdy ich prawa są ograniczone, w tym na jakiej podstawie. Ponadto należy podkreślić, że właściwy organ nadzorczy może wykonywać i weryfikować prawa podmiotów danych⁶.

Prawa osób, których dane dotyczą, określone w dyrektywie 2016/680 są podobne do praw przewidzianych w RODO. Aby zapoznać się z przeglądem praw osób, których dane dotyczą, należy przeanalizować poniższą tabelę, która pokazuje, że większość praw ma identyczny tytuł, choć są one ograniczone w porównaniu do tych w RODO. W odniesieniu do dyrektywy 2016/680 państwa członkowskie mogą nakładać ograniczenia w celu uniknięcia np. utrudnień w dochodzeniach lub postępowaniach karnych. Bardziej złożona analiza praw znajduje się poniżej.

¹ Niniejszy artykuł stanowi częściowe tłumaczenie *Review report on Directive 2016/680 at legal practitioners*: <http://informproject.eu/wp-content/uploads/2018/05/D2.5.pdf> (dostęp z 1.8.2019 r.).

² Autor jest asystentem i doktorantem w Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej (CBKE) na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Inspektor ochrony danych, prawnik, członek grupy roboczej ds. Internetu Rzeczy przy Ministerstwie Cyfryzacji.

³ O.J. L 119, p. 89–131; dalej jako: dyrektywa 2016/680.

⁴ Dz.Urz. UE L Nr 119, s. 1; dalej jako: rozporządzenie lub RODO.

⁵ Decyzja ramowa Rady 2008/977/WSiSW z 27.11.2008 r. w sprawie ochrony danych osobowych przetwarzanych w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych Dz.Urz. UE L Nr 350, s. 60–71; dalej jako: Decyzja Ramowa 2008/977/WSiSW.

⁶ Art. 12–18 dyrektywy 2016/680, chociaż GR Art. 29 uważa, że art. 12 dyrektywy 2016/680 zawiera jedynie obowiązek administratora/podmiotu przetwarzającego. Więcej informacji na temat niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa znajduje się w Opinii GR Art. 29 2017/258 (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

Tabela 1. Prawa osoby, której dane dotyczą, na podstawie dyrektywy 2016/680 i RODO

Prawa osoby, której dane dotyczą	Dyrektywa 2016/680	RODO
Prawo do informacji	Art. 12–14	Art. 12–13
Prawo dostępu	Art. 12–15	Art. 15
Prawo do sprostowania	Art. 16	Art. 16
Prawo do usunięcia (Prawo do bycia zapomnianym)	Art. 16	Art. 17
Prawo do ograniczenia przetwarzania	Art. 16	Art. 18
Prawo do przenoszenia danych	X	Art. 20
Prawo do sprzeciwu wobec automatycznego podejmowaniu indywidualnych decyzji	X	Art. 21–22

Ograniczenia prawa dostępu do danych osoby, której dane dotyczą, są określone w art. 15 dyrektywy 2016/680. Przepis ten pozwala państwom członkowskim przyjąć środki ograniczające prawo osoby, której dane dotyczą, do dostępu do danych, pod warunkiem że takie ograniczenie stanowi konieczny i proporcjonalny środek z przyczyn wymienionych w jego ust. 1.

Zwolnienia z podstawowych praw i uzasadnionych interesów osoby fizycznej powinny być stosowane jako wyjątek, a nie jako reguła, a pominięcie informacji może być dozwolone w ramach postępowania przygotowawczego tylko tak długo, jak takie ograniczenie stanowi konieczny i proporcjonalny środek⁷.

Pominięte informacje muszą, zgodnie z orzecznictwem TS, zostać przekazane, gdy już nie mogą zagrozić przeprowadzanym postępowaniom przygotowawczym⁸. Jeżeli prawo dostępu do danych osoby, której dane dotyczą, zostało ograniczone tylko częściowo, administrator powinien zapewnić dostęp do przetwarzanych danych osobowych i informacji wymienionych w art. 14 dyrektywy 2016/680. Celem tego obowiązku jest uświadomienie osoby, której dane dotyczą, o przetwarzaniu danych i umożliwienie weryfikacji zgodności z prawem tego przetwarzania. Obowiązek ten powinien być realizowany w jasny i zrozumiały sposób, aby umożliwić osobie, której dane dotyczą, poznanie tych danych, weryfikację ich prawidłowości oraz ustalenie zgodności z prawem ich przetwarzania. Realizacja tego obowiązku może przyjąć formę kopii przetwarzanych danych dostarczonej na trwałym nośniku⁹. Dyrektywa nie determinuje, kto powinien ponieść koszt nośnika, niemniej wydaje się, że powinno stosować się analogię do rozwiązań proponowanych w ramach dostępu do informacji publicznej¹⁰.

Jeżeli administrator chce w pełni ograniczyć prawo dostępu do danych, ma obowiązek poinformować o tym osobę,

której dane dotyczą, bez zbędnej zwłoki, na piśmie o odmowie lub ograniczeniu dostępu i wskazując powody takiego stanu rzeczy, tj. uzasadniając. Ponadto administratorzy powinni udokumentować faktyczne lub prawne powody takiej decyzji oraz informacje takie muszą zostać udostępnione organom nadzoru na żądanie¹¹.

Państwa członkowskie powinny zapewnić, że administratorzy zawsze zapewniają odpowiedź na wniosek o dostęp do danych oraz że w przypadku ograniczenia lub odmowy prawa dostępu do danych osoba, której dane dotyczą, otrzyma informacje dotyczące prawa do złożenia skargi do organu nadzorczego i szczegółowe dane kontaktowe tego organu ochrony danych lub możliwość skorzystania z środków prawnych¹².

Artykuł 12 dyrektywy 2016/680 stanowi, że państwa członkowskie mają przekazywać informacje osobom, których dane dotyczą, „w zwięzłej, zrozumiałej i łatwo dostępnej formie, przy użyciu jasnego i prostego języka”. Istotą tego nowego przepisu jest zapewnienie, że wszystkie informacje przekazywane osobom, których dane dotyczą, dotyczą obowiązku wynikającego z dyrektywy 2016/680 i służą rzeczywistemu przekazywaniu takich danych i zapewniona jest przejrzystość przetwarzania, co zagwarantuje, że legalne przetwarzanie danych osobowych jest uczciwe.

Należy podkreślić, że istnieje różnica między bezpośrednim a pośrednim wykonaniem praw osób, których dane dotyczą. Zasadą jest bezpośrednie wykonywanie prawa przez osobę, której dane dotyczą. Możliwe jest także wykonywanie praw w sposób pośredni, kiedy pewne informacje o nałożonych ograniczeniach nie są dostarczane osobie, której dane dotyczą, w należyty sposób z uzasadnionych powodów. Ważne jest, aby pamiętać, że przepisy dotyczące praw osoby, której dane dotyczą, podobnie jak całość dyrektywy 2016/680, mają pełne zastosowanie w postępowaniu karnym¹³.

2. Informacje, które należy udostępnić osobie, której dane dotyczą

Artykuł 13 dyrektywy 2016/680 określa informacje, które należy przekazać osobie, której dane dotyczą, bez rozróżniania, czy są one uzyskiwane od osoby, której dane dotyczą,

⁷ Opinia GR Art. 29 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

⁸ *Ibidem*, Opinia 1/15 TS w sprawie projektu umowy PNR między Kanadą a Unią Europejską, 26.7.2017 r.; zob. także wyrok TS z 21.12.2016 r. Tele2 Sverige, Watson i inni w sprawie.

⁹ Zob. motyw 43 dyrektywy 2016/680.

¹⁰ Por. wyrok WSA w Gdańsku z 1.10.2014 r., II SA/Gd 594/14, Legalis.

¹¹ Opinia GR Art. 29 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

¹² *Ibidem*.

¹³ Protokół z piątego posiedzenia grupy ekspertów Komisji ds. rozporządzenia 2016/679 i dyrektywy 2016/680 z 18.1.2017 r.

i tworzy obowiązek dostarczania dodatkowych informacji przez administratora danych. Zapewnia to stosowanie jednolitych zasad dla wszystkich osób, których dane dotyczą, z wyjątkami dotyczącymi ochrony praw, takimi jak ochrona życia, ściganie przestępstw itp.

Przetwarzanie danych w ramach dyrektywy 2016/680 może czasami być wykorzystywane w sposób, który mógłby spowodować szkodę dla osoby fizycznej. Jest to ważne, ponieważ przetwarzanie danych w ramach dyrektywy skutkuje ograniczeniem wolności i praw jednostek. Może być także dokonywane bez świadomości o dokonywaniu tego przetwarzania osób, których dane dotyczą¹⁴.

Artykuł 13 ust. 1 lit. a)–e) dyrektywy 2016/680 dotyczy ogólnych informacji, które należy podać opinii publicznej, i określa informacje, które administrator musi udostępnić osobom, których dane dotyczą. Należy zauważyć, że w przepisie tym użyto sformułowania „udostępnianie” informacji. Informacje, które powinny zostać udostępnione osobie, której dane dotyczą (art. 13 ust. 1), to:

- tożsamość administratora;
- istnienie operacji przetwarzania;
- cele przetwarzania;
- prawo do złożenia reklamacji;
- istnienie prawa do żądania od administratora dostępu, poprawiania lub usuwania danych osobowych lub ograniczenia przetwarzania¹⁵.

Przykładami udostępniania informacji, o których mowa w art. 13 dyrektywy 2016/680, jest umieszczenie na stronie internetowej policji polityki prywatności czy wywieszenie polityki prywatności w odniesieniu do rejestracji broni palnej na tablicy łatwo dostępnej w budynku policji.

Artykuł 13 ust. 2 dyrektywy 2016/680 stosuje się w konkretnych przypadkach¹⁶ określonych w przepisach przez państwa członkowskie. Artykuł ten nakłada na administratorów obowiązek przekazania dodatkowych, dalszych, informacji umożliwiających osobie, której dane dotyczą, wykonywanie jej praw. Jak opiniuje GR29, wskazuje to na różnicę w podejściu, przy czym można argumentować, że obowiązek ten nie dotyczy niektórych danych, ale pewnej procedury przetwarzania i kategorii osób, których dane dotyczą, które mogą na nią wpływać (związane z „określonym przypadkiem”, o którym mowa w art. 13 ust. 2)¹⁷. Motyw 42 preambuły zawiera wytyczne dotyczące tej kwestii, przedstawiając cel takiego podejścia. Zgodnie z nim, w celu umożliwienia korzystania z danych, osoba, której dane dotyczą, powinna być dodatkowo poinformowana o podstawie prawnej przetwarzania oraz okresie przechowywania tych danych, jeśli takie dalsze informacje są niezbędne, biorąc pod uwagę szczególne okoliczności, w których dane są przetwarzane, w celu zagwarantowania rzetelnego przetwarzania w odniesieniu do osoby, której dane dotyczą. Innymi słowy, informacje, które należy podać, zgodnie z art 13 § 2, powinny być ukierunkowane na

osobę, której dotyczą dane, a zatem związane z „konkretnym przypadkiem”¹⁸, a nie nastawione na dane ogólne dostępne (publiczne).

Informacje, które należy przekazać osobie, której dane dotyczą, w konkretnych przypadkach (art. 13 ust. 2 dyrektywy 2016/680) to:

- podstawa prawna przetwarzania;
- okres, w którym dane osobowe będą przechowywane, lub, jeżeli nie jest to możliwe, kryteria stosowane do określenia tego okresu;
- w stosownych przypadkach kategorie odbiorców danych osobowych, w tym państwa trzecie lub organizacje międzynarodowe;
- w razie potrzeby dalsze informacje, w szczególności w przypadku zbierania danych osobowych bez wiedzy osoby, której dane dotyczą¹⁹.

Państwa członkowskie mogą przyjąć środki legislacyjne opóźniające, ograniczające lub pomijające zawarty w art. 13 ust. 2 dyrektywy 2016/680 obowiązek dotyczący informowania osoby, której dane dotyczą, w zakresie, w jakim jest to konieczne i proporcjonalne w celu uniknięcia jakichkolwiek uszczerbków określonych w ust. 3 tego przepisu. Wszelkie ustawodawcze środki muszą uwzględniać podstawowe prawa i prawnie uzasadnione interesy osoby, której dane dotyczą²⁰. Artykuł 13 ust. 4 i art. 15 ust. 2 dyrektywy 2016/680 nie zezwalają na ogólne ograniczenia praw do informacji i dostępu osób, których dotyczą dane²¹.

3. Bezpośredni dostęp jako zasada ogólna

Artykuł 14 dyrektywy 2016/680 uprawnia osobę, której dane dotyczą, do prawa do informacji odnoszących się do przetwarzania informacji dotyczących tej osoby, a także do prawa dostępu do danych osobowych przetwarzanych przez administratora. Informacje powinny być dostarczane bezpłatnie, bez zbędnego opóźnienia²². Prawo to podlega warunkom i ograniczeniom podobnym do tych wymienionych we wspomnianym art. 13 dyrektywy 2016/680. Artykuł 14

¹⁴ Opinia WP 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

¹⁵ Zob. art. 13 ust. 1 dyrektywy 2016/680.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Zob. art. 13 ust. 2 i motyw 42 dyrektywy 2016/680.

¹⁹ Zob. art. 13 ust. 2 dyrektywy 2016/680.

²⁰ Opinia GR Art. 29 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

²¹ *Ibidem*.

²² Według GR Art. 29, administratorzy powinni udzielać informacji w odpowiedzi na wniosek złożony na podstawie art. 14 przez osobę, której dane dotyczą, tak szybko, jak to możliwe, jeżeli jest to wykonalne w ciągu jednego miesiąca. W celu uzyskania dalszych informacji zob. Opinia WP 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

przewiduje prawo dostępu do danych osobistych osobie, której one dotyczą. Przepis ten wynika z art. 12 lit. a) dyrektywy 95/46/WE z dodatkiem nowych elementów informacji dotyczących osób, których dane dotyczą, takich jak okres przechowywania, prawa do poprawienia, usunięcia lub ograniczenia przetwarzania danych czy prawo do złożenia skargi. Rodzaj informacji zawartych w prawie dostępu (art. 14 dyrektywy 95/46/WE) to:

- cele i podstawy prawne przetwarzania;
- kategorie danych osobowych;
- odbiorcy lub kategorie odbiorców, którym dane osobowe zostały ujawnione, w szczególności odbiorcy danych w państwach trzecich lub organizacjach międzynarodowych;
- w miarę możliwości przewidywany okres przechowywania danych osobowych lub, jeżeli nie jest to możliwe, kryteria stosowane do określenia tego okresu;
- istnienie prawa osoby, której dane dotyczą, do żądania od administratora poprawienia lub usunięcia danych osobowych lub ograniczenia ich przetwarzania;
- prawo do złożenia skargi do organu nadzorczego oraz dane kontaktowe właściwego organu;
- przekazywanie informacji na temat źródła przetwarzanych danych osobowych i wszelkich dostępnych informacji (wszystkie istotne informacje o tym, jak i w jakich okolicznościach administrator je otrzymał).

Jako przykład korzystania z prawa dostępu można wskazać *J. Doe*, świadka zbrodni, której dokonano w czerwcu 2018 r. Ten, będąc przesłuchanym podczas dochodzenia, chciał wiedzieć, czy jego dane będą nadal przetwarzane w 2020 r. (sprawa zamknięta w grudniu 2018 r.). Aby otrzymać taką informację, skontaktował się z inspektorem ochrony danych w policji, która posiadała jurysdykcję w danej sprawie. Inspektor jako osoba kontaktowa dostarczyła informacji dotyczących *J. Doe*.

4. Prawo do sprostowania lub usunięcia oraz ograniczenia przetwarzania

Artykuł 16 dyrektywy 2016/680 zawiera bardziej złożone przepisy dotyczące prawa do bycia zapomnianym/sprostowania/ograniczenia przetwarzania w przeciwieństwie do przewidzianego w art. 16–18 RODO.

Środki przewidziane w art. 16 dyrektywy 2016/680 określają ramy dotyczące działań związanych z przetwarzaniem, które obejmuje dokładne dane, co ma ogromne znaczenie dla skutecznego i sprawiedliwego zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar z jednej strony oraz dla prywatności osoby, której dane dotyczą, z drugiej strony. Przetwarzanie niepoprawnych danych może mieć niekorzystny wpływ na osobę, której dane dotyczą, dla-

tego dane należy poprawić, w szczególności w odniesieniu do faktów²³, a osoba, której dane dotyczą, zażądała sprostowania. Administratorzy mają również obowiązek usuwania danych osobowych oraz umożliwienia osobom, których dane dotyczą, uzyskania prawa do usunięcia danych osobowych, od administratora, gdy przetwarzanie ich narusza dyrektywę 2016/680²⁴.

Osoba, której dane dotyczą, ma prawo do usunięcia swoich danych, w przypadku gdy dane te są nieprawidłowe, przetwarzanie jest niezgodne z prawem lub narusza wymogi przetwarzania danych należących do specjalnych kategorii danych²⁵. Osoby, których dane dotyczą, mają prawo do poprawiania nieprawidłowych danych osobowych, które ich dotyczą, w szczególności gdy odnoszą się do faktów, a także, biorąc pod uwagę cele przetwarzania, prawo uzyskania uzupełnienia niekompletnych danych osobowych, w tym poprzez dostarczenie informacji uzupełniających²⁶.

Usunięcie danych osobowych jest wymagane, w przypadku gdy przetwarzanie narusza zasady dotyczące przetwarzania danych osobowych, jeżeli jest to niezgodne z prawem, narusza przepisy dyrektywy 680/2016 w sprawie przetwarzania szczególnych kategorii danych osobowych lub w przypadku danych osobowych, które muszą zostać usunięte, aby spełnić prawne zobowiązanie, któremu podlega administrator²⁷. GR29 stwierdza, że w przypadku żądania usunięcia danych osobowych administratorzy określone dane osobowe muszą przechowywać dla celów dowodowych i gdy prawidłowość danych osobowych jest kwestionowana przez osobę, której dane dotyczą, a prawidłowość ta nie może zostać ustalona, dyrektywa 2016/680 przewiduje prawo do uzyskania ograniczenia przetwarzania zamiast usuwania danych przez administratora²⁸.

Dyrektywa 2016/680 nie przewiduje *expressis verbis* prawa do ograniczenia odrębnego od prawa do usunięcia danych, jak to uregulowano w art. 18 RODO. Niemniej jednak motywy 47 i 48 dyrektywy 2016/680 wyraźnie wspominają o tym prawie. W związku z tym GR29 stwierdziła, że państwa członkowskie powinny rozważyć stworzenie takiego prawa dla osoby, której dane dotyczą, w ich ustawodawstwie krajowym, zarówno jako następstwo prawa do usunięcia danych, jak i jako odrębne prawo dla osób, których dane dotyczą i które

²³ Zob. motyw 46 dyrektywy 2016/680.

²⁴ Zob. art. 16 ust. 2 i motyw 47 dyrektywy 2016/680.

²⁵ Zob. art. 16 dyrektywy 2016/680.

²⁶ Zob. motyw 47 dyrektywy 2016/680; Opinia 29 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych zagadnień dyrektywy w sprawie egzekwowania przepisów (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

²⁷ Opinia GR Art. 29 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

²⁸ *Ibidem*. GR Art. 29 zaleciła udokumentowanie takich ograniczeń i wskazanie na przykład, kiedy ograniczenie zostało rozpoczęte i zatrzymane, ponadto w przypadku ograniczenia przetwarzania danych nie powinny one być wysyłane do innych administratorów, dopóki ograniczenie nie zostanie zniesione.

powinny móc poprosić o ograniczenie przetwarzania w innych przypadkach niż dwie sytuacje przewidziane w art. 16 ust. 3, szczególnie gdy administrator odmówi usunięcia danych bez ograniczania przetwarzania²⁹.

Artykuł 16 ust. 4 dyrektywy 2016/680 zapewnia również państwom członkowskim możliwość ograniczenia (w całości lub w części) pisemnych informacji, które należy przekazać osobie, której dane dotyczą, odnoszące się do odmowy administratora w zakresie sprostowania lub usunięcia danych, lub ograniczenia przetwarzania i przyczyn tej odmowy. Jeśli administrator odrzuci wniosek o usunięcie lub sprostowanie, będzie musiał dostarczyć pisemne informacje dotyczące odmowy oraz przyczyny odmowy.

Należy podkreślić, że chociaż dyrektywa przewiduje jedynie możliwość ograniczenia przetwarzania tych informacji na wnioski osoby, której dane dotyczą, w przypadku odmowy ze strony administratora, GR art. 29 podkreśla, że powinno być jasne, że w przypadkach, w których ustalono, że dane są niepoprawne lub niekompletne lub przetwarzane z naruszeniem art. 4, 8 lub 10 dyrektywy 2016/680, administrator danych nie może odmówić sprostowania lub usunięcia danych³⁰.

Podstawę dla państw członkowskich do ograniczenia prawa do sprostowania lub usunięcia danych (art. 16 ust. 4) stanowi:

- uniemożliwienie utrudniania czynności postępowań urzędowych lub sądowych, postępowań przygotowawczych lub procedur;
- uniemożliwienie zakłócania zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar;
- ochrona bezpieczeństwa publicznego;
- ochrona bezpieczeństwa narodowego;
- ochrona praw i wolności innych osób³¹.

Administratorzy powinni udzielić odpowiedzi na żądanie usunięcia lub sprostowania, a jeśli takie prawo podlega ograniczeniom lub nie jest stosowane, podmiot danych otrzymuje informacje dotyczące prawa do wniesienia skargi do organu nadzorczego lub wszczęcia postępowania sądowego³².

Wszelkie zwolnienia z podstawowych praw i uzasadnionych interesów osoby fizycznej nie powinny być stosowane z reguły i interpretowane w sposób restrykcyjny, jak regularnie przywołuje ETPCz, dotyczy to także ograniczenia praw podmiotów danych³³.

Administrator musi dopilnować, aby sprostowanie danych zostało przekazane pierwotnemu administratorowi, który zebrał dane osobowe, oraz wszystkim odbiorcom tych danych. Odbiorcy ci muszą również podobnie sprostować, usunąć lub ograniczyć przetwarzanie danych osobowych.

Można wskazać następujące przykłady korzystania z prawa do sprostowania lub usunięcia danych osobowych i ograniczenia przetwarzania:

- Sprostowanie: *J. Doe*, świadek przestępstwa do którego doszło w czerwcu 2018 r., został przesłuchany przez policję. *J. Doe* zmieniła nazwisko na Jones oraz adres, a także niedawno wyszła za mąż. Poinformowała policję o zmianie nazwiska i adresu. Policja poinformowała następnie właściwy w tej sprawie sąd kryminalny.
- Usunięcie: *J. Franco*, podejrzany o popełnienie przestępstwa we wrześniu 2018 r., został uznany za niewinnego stawianych zarzutów w styczniu 2019 r. Po pięciu latach złożył wniosek o usunięcie części swoich danych osobowych (specjalne kategorie), które zostały zebrane niezgodnie z prawem, a sąd karny potwierdził bezprawne zebranie danych podczas postępowania karnego.

5. Pośrednie wykonywanie praw osoby, której dane dotyczą

Podmiot danych ma prawo wykonywania swoich praw za pośrednictwem właściwego organu nadzoru (pośrednio). Taki pośredni dostęp do praw podmiotu danych jest możliwy, gdy:

- prawa osoby, której dane dotyczą, do informacji, dostępu lub informacji o odmowie sprostowania lub wymazanie zostały ograniczone przez administratora,
- na podstawie środków prawnych dopuszczających ograniczenia oraz gdy
- wyżej wymienionych uprawnień nie można było wykonywać bezpośrednio na rzecz administratora³⁴.

Pośrednie korzystanie z praw jest możliwe tylko wtedy, gdy pewne informacje na temat nałożonych ograniczeń nie zostały dostarczone osobie, której dane dotyczą, bez prawnie określonych powodów³⁵. Opcja posiadania uprawnień osoby, której dane dotyczą, wykonywanych przez właściwy organ, należy traktować jako dodatkową gwarancję oferowaną podmiotowi danych w kontekście Dyrektywy (UE) 2016/680. RODO nie przewiduje takiej możliwości, kiedy prawa osób, których dane dotyczą, będą ograniczone.

Administratorzy muszą informować osoby, których dane dotyczą, o możliwościach dochodzenia swoich praw za pośrednictwem organu nadzoru³⁶. Informacje administratora

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*. Ponadto GR Art. 29 zaleciła, aby państwa członkowskie zapewniły kategorie przetwarzania i sytuacje, w których kontrolerzy nie mogą nigdy, całkowicie lub częściowo, odmówić w celu usunięcia lub ograniczenia przetwarzania.

³¹ Zob. art. 16 ust. 4 dyrektywy 2016/680.

³² Opinia WP 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

³³ S. i Marper przeciwko Wielkiej Brytanii, ECHR 2008 lub MK przeciwko Francji, ECHR 2013.

³⁴ Opinia GR Art. 29 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

³⁵ Protokół z piątego posiedzenia grupy ekspertów Komisji ds. rozporządzenia 2016/679 i dyrektywy 2016/680 z 18.1.2017 r.

³⁶ Zob. art. 17 ust. 2 dyrektywy 2016/680.

w odniesieniu do pośredniego dostępu powinny być jasne, zrozumiałe, przekazane podmiotowi danych tak szybko, jak to możliwe, przez administratora oraz zawierać dane kontaktowe właściwego organu nadzoru³⁷.

Właściwe organy nadzoru korzystające z praw „pośredniego dostępu” muszą przynajmniej informować osoby, których dane dotyczą, że wszystkie niezbędne weryfikacje lub przeglądy miały miejsce i że on lub ona ma prawo szukać środka prawnego³⁸.

Środki zaradcze, odpowiedzialność i kary – organy ochrony danych

Na podstawie dyrektywy 2016/680, a także RODO, każde państwo członkowskie ustanawia niezależny organ nadzorujący (organy ochrony danych, zwane dalej OOD), który będzie odpowiedzialny za monitorowanie stosowania dyrektywy 2016/680³⁹. Artykuł 50 dyrektywy 2016/680 przewiduje wzajemną pomoc między organami ochrony danych państw członkowskich. To jest rewolucja przepisów Decyzji Ramowej 2008/977/WSiSW, która nie przewidywała środków, które można by porównać z art. 50 dyrektywy 2016/680 w tym zakresie.

Dyrektywa 2016/680 daje osobom, których dane dotyczą, prawo do złożenia skargi do organu nadzorczego oraz prawo do otrzymania informacji o postępach, a także o wyniku skargi⁴⁰. Podmioty danych uzyskały prawo do sądowego środka odwoławczego przeciwko administratorowi lub podmiotowi przetwarzającemu⁴¹.

W dyrektywie 2016/680 określono ponadto, że organy ochrony danych mają skuteczne uprawnienia do prowadzenia postępowań (art. 47 ust. 1), skuteczne uprawnienia naprawcze (art. 47 ust. 2) i skuteczne uprawnienia doradcze (art. 47 ust. 3), a także uprawnienie do zgłaszania naruszeń przepisów przyjętych zgodnie z dyrektywą do organów sądowych oraz, w stosownych przypadkach, do rozpoczęcia lub podjęcia działań związanych z postępowaniem w celu egzekwowania przepisów przyjętych zgodnie z dyrektywą⁴².

W odniesieniu do uprawnień naprawczych, art. 47 ust. 2 dyrektywy 2016/680 przewiduje tylko przykłady tego, jakie mogą być te uprawnienia, takie jak nakazanie usunięcia lub sprostowania danych lub ograniczenia przetwarzania, w tym zakaz przetwarzania. W świetle GR29 ten atrybut wymaga związania uprawnień organów ochrony danych do ostrzeżenia, nakazania określonych działań naprawczych i wydawania wiążących decyzji przeciwko administratorowi⁴³.

Większość państw członkowskich będzie miała tylko jedno OOD zarówno dla RODO, jak i dyrektywy 2016/680, ale niektóre państwa członkowskie ograniczą uprawnienia swoich organów ochrony danych, gdy działają w zakresie dyrektywy⁴⁴.

Środki prawne przewidziane w dyrektywie 2016/680 to:

- Prawo do złożenia skargi do organu nadzorczego (art. 52);
- Prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem od decyzji organu nadzorczego (art. 53);
- Prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem przeciwko administratorowi lub podmiotowi przetwarzającemu (art. 54);
- Prawo do bycia reprezentowanym (art. 55);
- Prawo do odszkodowania (art. 56).

Artykuł 55 dyrektywy 2016/680 stanowi, że osoby, których dane dotyczą, mają „prawo do umocowania organu, organizacji lub zrzeszenia o charakterze niezarobkowym, które zostały należycie ustanowione zgodnie z prawem państwa członkowskiego, mają statutowo na celu interes publiczny i działają w dziedzinie ochrony praw i wolności osób, których dane dotyczą, w związku z ochroną ich danych osobowych, do wniesienia w jej imieniu skargi”. Takie postanowienie umożliwia organizacjom o charakterze niezarobkowym specjalizującym się w ochronie praw osób, których dane dotyczą, bronienie osób, których dane dotyczą, w przypadku naruszenia danych. Taka organizacja specjalizująca się w obszarze obrony osób, których dane dotyczą, już istnieje i zapewnia pomoc tym osobom⁴⁵. Wspomniany przepis może być ważny z punktu widzenia prawników *pro bono*, którzy specjalizują się w ochronie danych osobowych, ponieważ prawodawca europejski otworzył nową niszę w zakresie udzielania osobom, których dane dotyczą, pomocy prawnej w odniesieniu do zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych i wykonywania kar.

Artykuł 56 dyrektywy 2016/680 przewiduje odszkodowanie dla osób, które ponoszą szkodę w wyniku naruszenia spowodowanego niezgodną z prawem operacją przetwarzania lub jakimkolwiek działaniem naruszającym przepisy prawa krajowego przyjęte na mocy dyrektywy 2016/680. Każdy podmiot danych w tej sprawie jest uprawniony do otrzymania odszkodowania od administratora lub innego organu właściwego zgodnie z prawem państwa członkowskiego. Przepis ten jest bardzo podobny do art. 19 Decyzji Ramo-

³⁷ Opinia WP 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (UE 2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Zob. art. 41 i 42 dyrektywy 2016/680.

⁴⁰ Zob. art. 52 dyrektywy 2016/680.

⁴¹ Zob. art. 53 i 54 dyrektywy 2016/680.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Opinia GR29 2017/258 w sprawie niektórych kluczowych kwestii związanych z dyrektywą w sprawie egzekwowania prawa (2016/680). Przyjęto 20.11.2017 r.

⁴⁴ Protokół z siódmego posiedzenia grupy ekspertów Komisji ds. rozporządzenia 2016/679 i dyrektywy 2016/680 z 7.3.2017 r.

⁴⁵ Przykładowo: NOYB – Europejskie Centrum Praw Cyfrowych z siedzibą w Annagasse 8/8, 1010 Wiedeń, Austria, który został założony przez M. Schremsa – znanego działacza ds. prywatności.

wej 2008/977/WSiSW, który stanowi, że każda osoba, która poniosła szkodę w wyniku niezgodnej z prawem operacji przetwarzania danych lub w wyniku innego czynu niezgodnego z przepisami krajowymi przyjętymi zgodnie z Decyzją Ramową 2008/977/WSiSW, jest uprawniona do otrzymania odszkodowania za wyrządzoną szkodę od administratora danych lub innego organu właściwego zgodnie z prawem krajowym. Komisja Europejska stwierdziła (powołując się na orzecznictwo TSUE), że dostęp do odszkodowania nie może być oparty na wymogu winy po stronie administratora⁴⁶.

Dyrektywa 2016/680 nakazuje państwom członkowskim ustanowienie zasad dotyczących stosowanych kar w związku z naruszeniami przepisów przyjętych zgodnie z dyrektywą⁴⁷. W przeciwieństwie do art. 83 RODO dyrektywa 2016/680 nie zawiera przepisu dotyczącego kar administracyjnych, lecz jedynie art. 57, który odnosi się do „kar”. W motywie 89 stwierdza się, że można podlegać sankcjom – ale nie odnosi się do nich jako kar będących koniecznymi o charakterze przestępczym.

Podsumowanie

Niniejsza publikacja została stworzona w ramach projektu „Wprowadzenie reformy ochrony danych do systemu sądownictwa” (INFORM). Projekt ten jest finansowany z programu European Union's Justice Programme (2014–2020) w ramach Umowy o udzielenie dotacji nr 763866. Treść niniejszej publikacji przedstawia jedynie poglądy autora i jest jego wyłączną odpowiedzialnością. Komisja Europejska nie ponosi żadnej odpowiedzialności za wykorzystanie zawartych w niej informacji.

W kontekście raportu z analizy dyrektywy 2016/680 w odniesieniu do prawników – jednej z grup docelowych projektu

INFORM – ważne jest, aby po raz kolejny podkreślić, że nie ma żadnych obowiązków ani praw wynikających z dyrektywy 2016/680 skierowanych bezpośrednio do prawników. Niemniej jednak istnieją pewne aspekty dyrektywy, które mogą mieć wpływ na pracę prawników. Przykładowo należy wspomnieć o prawie do reprezentowania przewidzianym w art. 55 dyrektywy 2016/680. Osoba, której dane dotyczą, powinna być wyposażona w prawo do umocowania odpowiednich organów, organizacji lub zrzeszenia o charakterze niezarobkowym w celu złożenia skargi w jej imieniu i w ramach wykonywania jej prawa, o których mowa w art. 52, 53 i 54 dyrektywy 2016/680. Wspomniane przepisy stanowią nowe ramy zapewniania osobom, których dane dotyczą, pomocy prawnej odnoszącej się do zapobiegania przestępczości, prowadzenia postępowań przygotowawczych, wykrywania i ścigania czynów zabronionych oraz wykonywania kar.

Fakt, że prawnicy nie są wyodrębnionymi adresatami jako odrębna grupa docelowa w dyrektywie 2016/680, nie zmniejsza ich roli w dziedzinie ochrony danych. Prawnicy będący prawnymi przedstawicielami osób, których dane dotyczą, mogą być zobowiązani do ochrony prawa tych osób, co wynika z dyrektywy 2016/680. Zwłaszcza prawnicy, którzy reprezentują osoby fizyczne w dziedzinie prawa karnego⁴⁸, będą mogli zapewnić solidniejsze i dopasowane do indywidualnych potrzeb usługi prawne po przeczytaniu tego opracowania i monitorowaniu praw klienta określonych w dyrektywie 2016/680.

⁴⁶ Protokół z siódmego posiedzenia grupy ekspertów Komisji ds. rozporządzenia 2016/679 i dyrektywy 2016/680 z 7.3.2017 r.

⁴⁷ Zob. art. 57 dyrektywy 2016/680.

⁴⁸ Zapobieganie przestępczości, prowadzenie postępowań przygotowawczych, wykrywanie i ściganie czynów zabronionych oraz wykonywanie kar.

Słowa kluczowe: dyrektywa 2016/680, ochrona danych osobowych, dyrektywa policyjna.

Rights of persons whose data regard directive 2016/680

The purpose of this study is to analyze the directive 2016/680 of 27.4.2016 of the European Parliament and of the Council on the protection of natural persons in regard to processing of personal data by competent authorities in order to prevent crime, conduct preliminary proceedings, detect and prosecute criminal offences and execute penalties, in regard to the free movement of such data, and repealing the Council Framework Decision 2008/977/JHA and the regulation of the European Parliament and of the Council 2016/679 of 27.4.2016 on the protection of natural persons and the free movement of such data, and repealing the directive 95/46/EC (general regulation on data protection) in order to determine the rights of persons whose data is in question.

Keywords: directive 2016/680, personal data protection, law enforcement directive.